

2016-08-25

TJÄNSTESKRIVELSE
KUN 2015/48-880

Kulturnämnden

Meröppna bibliotek i Nacka

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar att ge kultur- och fritidsdirektören i uppdrag att utse ett bibliotek och genomföra Meröppet under 2017, under förutsättning att kulturnämnden erhåller utökad budget med 350 000 kronor för detta projekt.

Sammanfattning

Meröppet bibliotek är ett bibliotek som är öppet för låntagarna utan bibliotekspersonal på plats. Idag finns det på cirka 80 bibliotek i Sverige. Tekniken och tjänsten är beprövad och intresset bland biblioteken i Sverige är stort. Nackas alla bibliotek är centralt placerade med teknik, medier, skrivare, nätverk och mötesrum, som utnyttjas mindre än halva dygnet.

Meröppet är ett sätt att öka tillgängligheten på ett resurseffektivt sätt.

I dagens samhälle förväntar sig användare att ha tillgång till det de behöver dygnet runt. Den Meröppna verksamheten är enligt undersökningar delvis ett resultat av användarnas nya beteenden. Generellt är all bibliotekspersonal i Nacka positiva till Meröppet men förutsättningarna ser lite olika ut på respektive bibliotek då kommunens bibliotek berörs av större stadsbyggnadsprojekt. Införandet av Meröppet bör ske i samband med att biblioteken får nya lokaler och utökade servicefunktioner. Då finns det också möjlighet att skapa förutsättningar för det som krävs av ett Meröppet bibliotek såsom egen entré, eget larmsystem, ljud- och belysningscentral och anpassade lokaler utifrån ett säkerhetstänk. Innan ett generellt beslut finns om införande av Meröppet på alla bibliotek borde funktionen testas på ett pilotbibliotek och sen utvärderas. Vilket bibliotek som ska vara pilotbibliotek beror både på i vilken tidsordning biblioteken byggs och vilket bibliotek som är lämpligast som testbibliotek. Detta ska ske i dialog med biblioteken. För Nacka skulle ett första steg innebära att biblioteken anpassas till de kommersiella centrumanläggningarnas öppettider och efter utvärdering testas med dygnet runt öppet på ett bibliotek.

Ärendet

Bakgrund

Meröppet bibliotek är ett bibliotek som är öppet för låntagarna utan bibliotekspersonal på plats. Lunds kommun var först i Sverige att införa Meröppet bibliotek. Därefter har fler folkbibliotek följt efter, framför allt i Skåne men också på andra bibliotek i Sverige. Förlagan finns i Danmark där en stor kommunreform i början av 2000-talet resulterade i att många folkbibliotek blev Meröppna, inför hotet om total stängning. Meröppet på Veberöds bibliotek fick en del uppmärksamhet i medierna och många frågade sig om det verkligen skulle fungera att släppa in allmänheten i bibliotekslokalerna utan att det fanns bibliotekspersonal på plats. Det visade sig fungera mycket väl och några år senare har flera av landets kommuner, från norr till söder följt Veberöds exempel och omvandlat traditionella biblioteksfilialer till Meröppna bibliotek. Idag finns det fler än 80 Meröppna bibliotek i Danmark och nästan lika många i Sverige. Införandet i Danmark skedde under ett ekonomiskt tryck som innebar hot om nedläggning av många biblioteksfilialer eller minskat öppethållande på grund av neddragningar i personalstyrkan. Den svenska inställningen har generellt varit att de Meröppna biblioteken är ett sätt att öka tillgängligheten till bibliotekets lokaler och samlingar samt behålla eller öka antalet bemannade timmar. Nacka kommun har investerat i bibliotek som är centralt placerade med teknik, medier, skrivare, nätverk och mötesrum som utnyttjas mindre än halva dygnet. Resurserna skulle utnyttjas mer effektivt om tillgängligheten till biblioteken ökade.

Meröppet

Biblioteken utrustas med teknik som gör det möjligt för besökaren att få åtkomst till det fysiska biblioteket utan att personalen måste vara på plats. Entrén till biblioteket måste vara tillgänglig under de tider som biblioteket är Meröppet. Det innebär att om biblioteket ligger i ett kommersiellt centrum måste det finnas en alternativ ingång under Meröppetiderna. Bibliotekets el och ljus installeras i en fysisk central som styr funktionerna i Meröppet. Bibliotekskortet kopplas till den utökade tjänsten Meröppet. Vid entrén loggar besökaren in och får tillgång till hela biblioteket med möjligheten att låna och lämna media, studera, läsa tidningar och tidskrifter, använda datorer och trådlösa nätverket, kopiera, skriva ut, ha möten etcetera. Vid stängningsdags sänks ljuset i lokalen samtidigt som högtalarsystemet ropar ut ett meddelande. Detta gör så att meddelandet når ut till fler, exempelvis till personer med funktionsnedsättning.

Det är viktigt att utforma lokalerna så låntagaren lätt kan orientera sig i rummet, lätt kan söka och hitta medier samt använda bibliotekets olika tjänster. Det underlättar att biblioteket är utrustat med självservice-teknologi där låntagaren själv kan söka, låna och återlämna medier. I Nacka har alla bibliotek självservice med RFID(Radio-frequency identification) teknik. Genom Meröppet tillgängliggörs mediasamlingar under tider när personalen inte är på plats och kan vägleda och informera. Det ställer högra krav på att information och vägledning i biblioteket är anpassad så att alla besökare ska kunna klara sig själva. Detta gäller från att använda teknik som datorer, skrivare, internet, trådlöst nät till att

söka och hitta i mediesamlingen. Det moderna samhället där användare förväntar sig ha tillgång till det de behöver dygnet runt kommer framöver fungera som ett strategiskt argument för att utöka bibliotekets Meröppettider ännu mer. För Nacka kommun skulle ett första steg innebära att biblioteken anpassar sig till de kommersiella centrumanläggningarnas öppettider och sen efter utvärdering testas med dygnet runt öppet på ett bibliotek.

Generellt har antalet besökare ökat på alla bibliotek där Meröppet införts, medan utlånen inte ökat i samma grad. Det positiva har varit att besöksflödet har fördelats sig mer jämt under dagen. Kundundersökningar på Meröppna bibliotek visar att användarna verkar bete sig annorlunda under Meröppettiderna än när de besöker biblioteket vid bemannade öppettider, något som indikerar att personalens närvaro upprätthåller normerna på förväntat beteende vid biblioteket.

Många påpekar att biblioteket är lugnare under Meröppet och att de sociala kontakterna underlättas. Besökarna hjälper varandra i större utsträckning än förut samt att man tar ett större ansvar. I studier som gjorts kring meröppen biblioteksverksamhet är användare generellt nogga med att påpeka att utöver den ökade tillgängligheten också uppskattar och behöver bibliotekspersonalens kompetens under bemannad tid. Bibliotekspersonalen är oundgänglig för det Meröppna biblioteket. Meröppet kräver exempelvis ett pedagogiskt arbete för att utveckla skyltning, guidning, tillgängliggörande av bibliotekslokaler och medierna. Detta arbete kommer användarna tillgodo även under bemannad öppettid. Att användarna klarar sig själva i större utsträckning när det gäller rutinärenden som att låna och lämna medier ger möjligheter att lägga personalresurser på exempelvis prioriterade grupper. Studier bland svenska folkbibliotek har visat att det i princip inte finns behov av ytterligare säkerhetsåtgärder när man inför Meröppet. Fokusgrupper och de som intervjuats har uttryckt att kameraövervakning känns både otrevligt och onödigt. Det verkar vara tillräckligt att besökare har ett eget bibliotekskort med "Meröppet-tillägg" och en personlig kod för att kunna ta sig in i lokalen. Samtliga bibliotek som ingått i studierna har satt sin åldersgräns på 18 år för Meröppet. Anledningarna de angav är att man är myndig då och kan ta ansvar för sina handlingar i lokalerna och om man låter yngre människor komma in så finns det risk för att biblioteket kan bli en mötesplats för ungdomar, vilket inte varit önskvärt bland de flesta bibliotek som startat Meröppna bibliotek. Erfarenhet från Danmark har visat att kameraövervakning inte ökat tryggheten och inte minskat vandalisering på offentliga platser. Biblioteken har varit förskonade från skadegörelse då den mesta vandalismen sker i offentliga stadsmiljöer. Bibliotek som infört Meröppet i Danmark har lagt resurser på att ta bort mörka hörn och dåligt upplysta områden i biblioteken för att ge besökare en bra överblick. Detta gör att besökarna känner sig tryggare att gå in på biblioteket även utan personal. Några bibliotek har haft problem med ungdomsgång och skadegörelse men det är en väldigt liten del av de Meröppna biblioteken som drabbats av problem

Positiva effekter av Meröppet:

- Fler besökare
- Mer utlån

- Många studerande
- Mötesplats i lokalsamhället
- Lokaler, media och teknik utnyttjas mer resurseffektivt
- Fördelar för lokala föreningslivet
- Vikänslan och stoltheten i lokalsamhället ökar

Vid valet av pilotbibliotek för att testa Meröppet i Nacka finns det olika faktorer att ta hänsyn till:

- Antal besökare
- Antalet studerande som nyttjar biblioteket
- Förväntad befolkningsökning i området
- Lokalens utformning, möjlighet att se in i biblioteket utifrån
- Investeringens storlek för Meröppet

Innan ett generellt beslut finns om införande av Meröppet på alla bibliotek borde funktionen testas på ett pilotbibliotek och sen utvärderas. Vilket bibliotek som ska vara pilotbibliotek beror både på vilken tidsordning biblioteken byggs och vilket bibliotek är lämpligast som testbibliotek. Detta ska ske i dialog med biblioteken. Efter utvärdering tas beslut i kulturnämnden om Meröppet ska införas på fler bibliotek i Nacka.

Ekonomiska konsekvenser

Initialkostnaden för att införa Meröppet på ett bibliotek i samband med ombyggnad beräknas till cirka 350 000 kronor. Kulturnämnden framför i yttrande till kommunfullmäktige behov om utökade resurser 2017 för projektet.

Konsekvenser för barn

Meröppet bedöms öka möjligheten för barngrupper, förskolor och barn tillsammans med vuxna att besöka biblioteket på andra tider än de normala öppettiderna. Tillgången till medier ökar förutsättningen att stimulera barn till läslust och bidra till barns språk-, skriv- och läsutveckling.

Bilaga

1. Rapport förutsättningar för Meröppna bibliotek i Nacka 2016-08-25

Nadia Izzat
Enhetschef
Kultur- och fritidsenheten

Lars Nilsson
Sakkunnig bibliotek kultur
Kultur- och fritidsenheten